

1 Undersökningens bakgrund och mål

Revisorsnämnden (RN) informerar sig genom systematisk och uppsökande tillsyn (SUT) om kvaliteten i revisorers och revisionsbolags verksamhet. Som ett led i denna tillsyn genomför RN undersökningar av kvaliteten i revisioner av företag som är noterade på en marknadsplats eller som på annan grund är av allmänt intresse.

X AB är ett av fyra revisionsföretag i Sverige vilka tillsammans svarar för flertalet revisionsuppdrag i större finansiella institut. Den nu avslutade undersökningen hos X AB har varit systemorienterad med inriktning främst på revisionsföretagets organisation, resurser och kvalitetssäkring av revisioner i finansiella företag. Undersökningen har sin bakgrund i den oro som under senare tid präglat de finansiella marknaderna i spåren av den s.k. subprime-krisen i USA. Utöver en undersökning av X AB:s organisation och metodik har RN företagit en undersökning av hur revisorer inom X AB har planerat, genomfört och rapporterat sina revisioner i ett begränsat stickprov av finansiella institut för räkenskapsåret 2007. Särskild uppmärksamhet har ägnats frågor om hur granskningen skett av värdering och redovisning av väsentliga tillgångsposter vilka enligt tillämpade värderingsprinciper ska värderas till marknadsvärde. RN har även informerat sig om hur revisionsplaneringen och granskningen för räkenskapsåret 2008 har påverkats av den fortsatt oroliga utvecklingen på de finansiella marknaderna.

Undersökningens övergripande mål har varit att bedöma X AB:s system och processer för att säkerställa att uppdrag i den granskade delen av revisionsverksamheten utförs enligt god revisionssed och god revisorssed.

X AB har informerat om vilka åtgärder som vidtagits inom revisionsföretaget och dess (internationella) nätverksorganisation för att öka revisorernas förståelse för de problem som de kunde möta vid redovisning av finansiella instrument till verkligt värde under de aktuella marknadsförhållandena och hur detta kunde påverka planering och genomförande av revisionerna i finansiella institut och andra företag som berörs av krisen. RN har vidare informerat sig om vilka åtgärder som har vidtagits inom revisionsföretaget för att säkerställa att adekvata revisionsmetoder används vid granskningen av redovisning till verkligt värde i finansiella institut. RN:s granskning och bedömning av de revisionsresurser och revisionsmetoder/tekniker som har använts i enskilda revisionsuppdrag samt hur kvalitetssäkring har utförts i de enskilda uppdragen har haft till syfte att verifiera de beskrivningar av revisionsföretagets system som lämnats till RN samt att komplettera beskrivningarna med inblick i det praktiska revisionsarbetet.

2 Omfattningen av RN:s undersökning och använd metodik

Som beskrivits ovan har RN:s metodik innehållit inslag av systemgranskning såväl som substansgranskning. Systemgranskningen har haft sin utgångspunkt i ISQC 1¹ och den har inletts

¹ International Standard on Quality Control 1 "Quality control for firms that perform audits and reviews of historical financial information and other assurance and related services engagements." ISQC 1 gäller internationellt för revisioner som påbörjas efter den 15 juni 2006. Standarden har utfärdats av the International Federation of

med en förberedande informationsinsamling. Mot bakgrund av ovan beskrivna undersökningsmål har RN undersökt X AB:s verksamhet inom följande områden:

- X AB:s revisionsuppdrag i företag som står under tillsyn av Finansinspektionen
- X AB:s organisation och resurser för att genomföra revisioner i finansiella företag
- X AB:s metodik för och riktlinjer rörande revisioner i finansiella företag
- X AB:s metodik för och riktlinjer rörande samverkan med institutens interna revisionsfunktioner
- X AB:s metodik för och riktlinjer rörande anlitan av specialister i revisionen
- X AB:s metodik för och riktlinjer rörande kvalitetssäkring i revisionsuppdrag
- X AB:s interna kvalitetskontrollprogram och hur detta anpassats till förhöjda risker i finansiella företag
- X AB:s system för övervakning av att kvalificerade revisorer fullgör sin skyldighet till professionell vidareutbildning
- Hur X AB:s system för utvärdering och belöning av medarbetare återspeglar specialisering och kvalitetsresultat

Ansvariga inom X AB har vid möten med RN lämnat närmare redogörelser för hur det interna nätverket för tjänster till finansbranschens företag leds och arbetar, hur revisionsföretagets funktioner för riskhantering och kvalitetskontroll arbetar samt hur professionell vidareutbildning utvecklas och övervakas. Med lämnad information som grund har RN tagit del av olika interna styrdokument som berör de områden som undersökts och informationsmaterial med särskild inriktning på den finansiella turbulensen. RN har vidare granskat genomförda utbildningsinsatser per individuell medarbetare inom finansrevisionen och informerat sig om hur belöningsystemet återspeglar hög kvalitet i enskilda medarbetares insatser. Under diskussionerna med ansvariga inom X AB har RN också bildat sig en uppfattning om hur samverkan sker i praktiken mellan övervakande ledningsfunktioner för riskhantering och kvalitetskontroll och uppdragsansvariga revisorer.

Substansgranskningen har, utöver ovan beskrivna åtgärder på företagsnivå, skett genom att RN har tagit del av dokumentation som visar hur revisionsteamet i 14 utvalda revisionsuppdrag inom den finansiella sektorn har bemannats. RN har även tagit del av hur X AB:s samverkan med internrevisionen har organiserats i ett urval revisionsuppdrag inom den finansiella sektorn. Två av dessa revisionsuppdrag har granskats mer utförligt. Mot bakgrund av syftet med undersökningen har RN:s uppmärksamhet särskilt inriktats mot granskningen av värderingen av finansiella instrument.

RN har vid sin substansgranskning haft tillgång till X AB:s datorbaserade revisionsverktyg och kunnat bedöma dess ändamålsenlighet. Genomgångarna har utförts på kopior av de elektroniska akterna och i erforderlig omfattning kompletterats med genomgångar av pappersbaserad dokumentation.

Under arbetets gång och efter dess avslutande har RN löpande informerat ansvariga inom X AB och revisionsansvariga inom teamet om gjorda iakttagelser samt ställt och fått svar på uppkomna frågor. Slutgenomgångar har hållits med ansvariga inom X AB och med uppdragsansvariga revisorer.

3 RN:s genomgång av revisionsföretagets system, åtgärder och kvalitetskontroll på företagsnivå beträffande revision av finansiella institutioner

3.1 ISQC 1

X AB tillämpar i likhet med övriga större svenska revisionsföretag IFAC:s standard för kvalitetskontroll på företagsnivå, ISQC 1. Standarden är omfattande och relativt detaljerad. Nedan beskrivs kortfattat och översiktligt några för undersökningen viktiga inslag i ett kvalitetskontrollsystem på företagsnivå som är utformat enligt ISQC 1.

Revisionsföretagets system för kvalitetskontroll ska innehålla riktlinjer och arbetsprocesser för vart och ett av nedanstående områden och ska kommuniceras inom företaget.

- (a) Ledningens ansvar för kvaliteten inom revisionsföretaget
- (b) Etiska riktlinjer och krav
- (c) Riskhantering, antagande och förnyelse av klientrelationer och specifika uppdrag
- (d) Medarbetarnas kompetens och vidareutbildning
- (e) Genomförande av uppdrag
- (f) Övervakande kontroller
- (g) Dokumentation

Ledningsansvaret inbegriper att det finns riktlinjer och processer som är ägnade att befrämja en intern kultur där kvalitet ses som nödvändigt i uppdragsverksamheten. Det ska finnas fungerande system som ser till att företaget och dess personal uppfyller tillämpliga etiska krav t.ex. gällande oberoende. Riktlinjer och processer ska finnas för hur klientuppdrag antas och förnyas. I detta ingår att skaffa fram information om klientföretaget och därmed underbygga nödvändiga överväganden om klientens redbarhet och integritet samt om revisionsföretaget har kompetens och resurser att utföra uppdraget.

Revisionsföretaget ska ha riktlinjer och processer för att säkerställa att dess medarbetare har tillräcklig förmåga och kompetens för att utföra ett uppdrag och att ansvarig revisor har de befogenheter som uppdraget kräver. Hans eller hennes ansvar ska vara tydligt definierat och kommunicerat till honom eller henne. Ansvarig revisors identitet och roll ska kommuniceras till ledningen för klientföretaget.

Det ska finnas riktlinjer och processer för att säkerställa att uppdrag utförs i enlighet med krav i lagar, föreskrifter och professionella standarder samt att de rapporter som avlämnas är korrekta under rådande omständigheter. Riktlinjer och processer ska finnas som leder till att erforderliga konsultationer sker i svåra eller tvistiga frågor och om det uppstår olika uppfattningar i teamet eller mellan ansvarig revisor och kvalitetskontrollerande revisor.

Revisionsföretaget ska ha riktlinjer och processer som, för tillämpliga uppdrag, kräver intern oberoende kvalitetskontroll. Denna ska utmynna i en objektiv utvärdering av de viktigaste bedömningar som har gjorts av uppdragsteamet och de slutsatser som har dragits i samband med att rapporten utformas. Sådan oberoende kvalitetskontroll utförs på revisioner av alla noterade företag. För andra slag av uppdrag ska kriterier finnas och användas vid beslut om intern oberoende kvalitetskontroll. Kvalitetskontrollen ska vara avslutad innan revisionsberättelsen avlämnas. Det ska finnas kompetenskriterier för kvalitetskontrollanter och för hur kvalitetskontroll ska utföras och dokumenteras.

På företagsnivå ska det finnas riktlinjer och processer för att säkerställa att revisionsföretagets kvalitetskontrollsystem är lämpligt utformat, fungerar effektivt och följs i praktiken. En fortlöpande utvärdering ska göras av systemet och detta ska inkludera en periodisk granskning av

ett urval av avslutade uppdrag. Effekterna av funna brister ska utvärderas och resultaten kommuniceras till de delägare och andra medarbetare som omfattats av kvalitetskontrollen. En årlig rapportering bör delges ledningen, delägarkollektivet och andra berörda medarbetare.

3.2 X AB:s system, åtgärder och kvalitetskontroll på företagsnivå beträffande revision av finansiella institutioner

3.2.1 Teamsammansättning

Riktlinjer avseende FS-specialister

Ledningen för Financial Services (FS) har informerat RN om X AB:s riktlinjer avseende specialister i uppdrag inom den finansiella sektorn. Riktlinjerna innebär att varje vald revisor i princip ska tillhöra FS. Undantag finns för vissa större noterade bolag och lokala finansiella institutioner där klientföretaget har valt att utse revisorer utanför FS. I sådana fall tillser FS ledning att det finns en FS-medarbetare inom teamet.

Riktlinjer avseende intern oberoende revisor

Enligt X AB:s riktlinjer ska det finnas en s.k. intern oberoende revisor i uppdrag med förhöjd risk. Hans eller hennes uppgift är att utföra intern kvalitetskontroll vid sidan av den som förekommer inom teamet enligt RS 220.

Iakttagelser

RN har tagit del av teamsammansättning och förekomst av oberoende revisor i 14 revisionsuppdrag hos finansiella institutioner. Funktionen oberoende revisor i två enskilda uppdrag beskrivs vidare i avsnitt 4 och 5.

Bedömning

X AB:s riktlinjer tillgodoser ett behov av kvalificerad specialistkunskap inom FS-området i relevanta uppdrag inom den finansiella sektorn. Funktionen oberoende revisor bidrar till att stärka kvalitetskontrollen. Vid genomgången av de 14 uppdragen har RN inte noterat avvikelser från X AB:s riktlinjer.

3.2.2 Kvalitetskontroller

Normsystem (utöver ISQC 1)

Av RS 220 Kvalitetskontroll inom revisionen följer att revisionsföretag ska införa riktlinjer och rutiner för kvalitetskontroll som är utformade för att säkerställa att alla revisioner utförs enligt god revisorssed och god revisionsed uttryckta genom RS.

Iakttagelser

RN har tagit del av X AB:s riktlinjer och processbeskrivningar avseende uppbyggnaden av systemet för kvalitetskontroll. Företagets riktlinjer innebär att alla delägare kvalitetskontrolleras vart tredje år. Utöver detta väljs 10 procent av delägarna slumpmässigt ut för kvalitetskontroll årligen. X AB:s system är därmed mer omfattande än FAR SRS krav som innebär kvalitetskontroll minst vart femte år. Förutom den årliga interna kvalitetskontrollen genomgår X AB fortlöpande kvalitetskontroll inom ramen för nätverksorganisationens globala program.

RN har informerat sig om genomförandet och utfallet av 2008 års företagsövergripande kvalitetskontrollprogram inom X AB. Det finns två löpande program för årliga företagsvisa kvalitetskontroller, ett benämnt AQR baserat på globala regler och ett benämnt Nordic AQR

baserat på nordiska regler. Uppföljning av resultat sker på Sverigenivå, regionalt och på individnivå. Handlingsplaner finns med krav på åtgärder, återrapportering och godkännande. Individuella åtgärdsplaner upprättas och omkontroller sker året efter kontrollåret. Ekonomiska sanktioner vidtas vid underkänt resultat.

Bedömning

RN bedömer att X AB har ett väl organiserat system för genomförande och uppföljning av kvalitetskontroller på såväl global som nordisk nivå. Handlingsplanerna är tydliga. Brister följs upp och omkontroller sker. Systemets uppbyggnad avviker inte från ISQC 1 eller RS 220.

3.2.3 Vidareutbildning

Normsystem

Enligt FAR SRS yrkesetiska regler ska en medlem löpande upprätthålla och utveckla sina yrkeskunskaper för att säkerställa att hans eller hennes arbete håller en hög kvalitet och att verksamheten även i övrigt bedrivs enligt god yrkesed. Vidareutbildningen bör omfatta minst 120 timmar per treårsperiod, dock minst 20 timmar per år, och vara avpassad för den enskilde medlemmens behov. Vidare bör bl.a. beaktas vad som krävs med hänsyn till de egna arbetsförhållandena.

Iakttagelser

RN har tagit del av X AB:s riktlinjer för vidareutbildning, som innebär att samma krav ställs som återgetts ovan men med tillägget att 40 procent av utbildningen ska vara inriktad på vederbörandes specialområde. Vidare har uppgetts att vissa grupper av personal (exempelvis de som måste ha kunskaper om IFRS) behöver mer vidareutbildning än vad som följer av grundkraven. Från central nivå följs upp att kraven efterlevs. RN har vid den här aktuella granskningen valt att följa upp den vidareutbildning som genomförts av revisorer som arbetar med uppdrag inom den finansiella sektorn. RN har tagit del av en sammanställning över utbildningar genomförda under åren 2006–2008 av medarbetare som arbetar med dessa uppdrag.

Bedömning

RN finner att X AB:s riktlinjer för vidareutbildning uppfyller FAR SRS krav. RN har inte funnit avvikelser från riktlinjerna vid sin genomgång av X AB:s sammanställning av genomförd vidareutbildning av revisorer som arbetar med uppdrag inom den finansiella sektorn.

3.2.4 Belöningsystem

Iakttagelser

RN har frågat hur revisionskvalitet påverkar ersättning till delägare inom X AB. X AB har informerat om systemets uppbyggnad och visat exempel på omständigheter som har legat till grund för att justera en delägars ersättning. Sådana omständigheter kan vara resultat av kvalitetskontroller eller åtgärder i RN:s tillsynsärenden.

Bedömning

X AB har visat att i ersättningssystemet för delägare ingår revisionskvalitet som en viktig omständighet och att kvalitetsbrister i enskilda fall har lett till åtgärder, bl.a. reducerad ersättning.

3.2.5 Samverkan med internrevisionen på uppdrag inom den finansiella sektorn

Normsystem

Den externa revisorns samverkan med den interna revisionen regleras i lag² och genom RS 610³. Av lagbestämmelserna framgår att en person som är anställd i det reviderade företaget inte är behörig att utföra extern revision och får därför inte heller anlitas av bolagets revisor vid revisionen. Om bolaget eller dess moderbolag har anställd med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta den interna revisionen får den externa revisorn dock anlita sådana anställda i den utsträckning som är förenligt med god revisions sed. Av RS 610 följer att den externa revisorn ska beakta internrevisionsverksamheten och dess eventuella inverkan på externa revisionsåtgärder. Den externa revisorn ska vidare skaffa sig tillräcklig förståelse för internrevisionens verksamhet när han eller hon planerar revisionen och utformar en effektiv granskningsinsats. Under planeringsfasen av revisionen ska den externa revisorn göra en preliminär bedömning av internrevisionsfunktionen när internrevisionen verkar ha betydelse för den externa revisionen av årsredovisningen inom vissa speciella granskningsområden. Inom X AB finns som tillägg till RS ett antal interna riktlinjer för bl.a. samverkan med andra revisorer men inga riktlinjer som uteslutande beskriver samverkan med klientföretags internrevision.

Mot bakgrund av de ovan beskrivna lagbestämmelserna och att RS 610 är en relativt allmänt utformad standard kan ett revisionsföretag enligt RN:s uppfattning behöva ge sina medarbetare närmare riktlinjer om innebörden av god revisions sed vid användning av arbete som har utförts av klientföretags internrevision.

Iakttagelser

X AB har inga självständiga riktlinjer för samverkan med internrevision. Samverkan med internrevision styrs på företagsnivå förutom genom RS 610 även genom interna riktlinjer och metodik som är utformade med utgångspunkt från RS och nätverksorganisationens vägledning. I de enskilda uppdragen är formerna för samverkan anpassade efter omständigheterna i respektive fall. X AB förlitar sig i olika hög grad på internrevisorers arbete, bl.a. beroende på vad som är avtalat, hur internrevisionen har planerat sin granskning samt en bedömning av internrevisionens kompetens. X AB har interna specialister med inriktning mot området intern revision.

I samband med genomgång av planeringsdokument och annan revisionsdokumentation har RN studerat hur X AB:s samverkan med institutens internrevisorer gestaltat sig i ett urval revisionsuppdrag i finansiella institut. I samtliga uppdrag då institutet haft en funktion för internrevision som utfört granskning av intern kontroll och finansiell revision har X AB samverkat med internrevisionen. Av studien framgår att X AB i de flesta av uppdragen gör den finansiella revisionen på egen hand. I viss omfattning har X AB kunnat utnyttja internrevisorers arbete som ett led i att bygga upp erforderliga revisionsbevis till underlag för sina egna uttalanden i revisionsberättelsen.

Bedömning

RN finner att X AB inom sin organisation har metoder och kompetens för en effektiv samverkan med institutens interna revisionsfunktioner i överensstämmelse med krav på oberoende och god revisions sed och att X AB, när man planerar och utför sina revisioner, samverkar i olika grad med institutens internrevisioner på sätt som är förenligt med RS 610.

² Jfr. 9 kap. 17-18 §§ aktiebolagslagen (2005:551). Motsvarande bestämmelser finns i 4 a kap. 5 § sparbankslagen (1987:619) och 10 kap. 5 § försäkringsrörelselagen (1982:713).

³ Beaktande av det arbete som utförts av företagets internrevision.

X AB bör överväga att utveckla riktlinjer för samverkan med internrevisionsfunktioner även om det inte finns något sådant krav i RS 610. Minimikrav bör finnas som anger vad ska krävas av externrevisorn i olika typfall när det finns en internrevision som i stor omfattning arbetar med finansiell revision. Vidare bör det av riktlinjerna framgå hur internrevisorers arbete ska utvärderas och kommuniceras med företagsledningen och styrelsens revisionsutskott i syfte att uppnå en optimal arbetsfördelning inom de områden där internrevisorers arbete kan ha betydelse för den externa revisionen.

4 RN:s genomgång av uppdrag 1 med särskild betoning på granskningen av värderingen av finansiella instrument

4.1 Förutsättningar för revisionsuppdraget

Iakttagelser

X AB har innehaft revisionsuppdraget från och med räkenskapsåret 2006. En överenskommelse mellan X AB och klientföretaget om revisionen har formaliserats i ett uppdragsbrev som följer X AB:s standard.

Bedömning

Överenskommelsen med klientföretaget om revisionen är förenlig med RS 210.

4.2 Riskanalys

Iakttagelser

Den allmänt utgivna informationen från X AB i Sverige och från det internationella nätverket om utvecklingen på den internationella finansmarknaden har diskuterats vid möten inom revisionsteamet. Klientföretaget har inte haft investeringar i värdepapper som innehållit finansiella instrument som har påverkats av händelserna på den amerikanska bolånemarknaden. Däremot har värdenedgångar uppstått till följd av den allmänna lågkonjunkturen och oron på finansmarknaderna. RN noterar att ledningen för teamet inte bedömt att revisionsrisken för år 2007 har förändras väsentligt med anledning av turbulensen på de finansiella marknaderna, men viss anpassning har ändå gjorts. Bedömningen är tydligt motiverad och dokumenterad.

Bedömning

Det har inte framkommit något som gett RN anledning att ifrågasätta revisionsteamets riskanalys.

4.3 Kvalitetskontroll inom uppdraget

Iakttagelser

RN:s genomgång av kvalitetskontrollen inom uppdraget har utgått från den tidigare beskrivna kvalitetskontrollen på företagsnivå enligt ISQC 1. För att ge stöd och vägledning i planeringen och granskningen finns inom X AB väl uppbyggda kanaler för information och för spridning av riktlinjer. I organisationen bevakas att uppdrag inom den finansiella sektorn är bemannade med team som korresponderar med de krav som ställs på revisionsuppdraget.

En av de valda revisorerna är inte medlem i FS men resten av teamet år 2007 är det. Till uppdraget har specialistresurser kopplats, exempelvis för IFRS-frågor, uppdragsspecifika tekniska frågor och IT. Till uppdraget har från år 2008 knutits en kvalitetskontrollerande

oberoende revisor. För år 2007 saknades en sådan oberoende revisor vilket inte heller krävdes enligt dåvarande interna regler.

Bedömning

Revisionsteamet innehåller enligt RN:s bedömning medarbetare som uppfyller kraven på erfarenhet och för uppdraget nödvändig kompetens i enlighet med RS 220. Uppdraget har för räkenskapsåret 2007 vidare uppfyllt interna krav på kvalitetskontroll. Komplicerade frågor synes ha fångats upp i uppdraget och, där behov framkommit, genomgående ha stämts av med specialister. Genom att en oberoende revisor har knutits till uppdraget för år 2008 har kvalitetskontrollen förstärkts.

4.4 Koppling mellan riskbedömning, planering, granskning och rapportering

Iakttagelser

Vid RN:s genomgång av revisionsdokumentationen har särskild vikt lagts vid revisionsteamets övergripande riskanalys och hur den har fångats upp i detaljplaneringen och genomförandet av uppdraget. Av dokumentationen har det gått att tydligt utläsa kopplingen mellan riskbedömning, planering, utförd granskning och rapportering. Avsnittet förståelse för klientföretagets verksamhet är väl utvecklat. Klientföretagets beroende av IT har lyfts fram i revisionen och är tydligt kopplat till posterna i balans- och resultaträkningarna.

Bedömning

Det går att från revisionsdokumentationen att följa en genomgående ”röd tråd” från riskanalys till planering, granskning och rapportering.

Det framgår av revisionsdokumentationen att de ledande revisorerna har fångat upp gjorda iakttagelser inför rapporteringen till ledning och styrelse. Rapporteringen till ledning, revisionsutskott och styrelse innehåller väsentliga frågor och är tydlig. Den följer RevU 1.

4.5 Granskning av värdering av finansiella instrument

Iakttagelser

De värderingsfrågor som har uppstått vid revisionen bedöms av ledningen för teamet ha varit av okomplicerad natur. Klientföretaget har inte haft komplicerade finansiella upplägg och inte investerat i komplexa finansiella instrument utan uteslutande i enkla finansiella instrument.

Teamets granskning av värderingen av finansiella instrument har som utgångspunkt haft att klientföretaget har haft viss riskexponering i sina finansiella investeringar men att den har varit begränsad till marknadsrisk. Värderingsproblemen har bedömts som små genom att i stort sett alla finansiella instrument har varit marknadsnoterade.

Bedömning

RN:s genomgång av revisionsdokumentationen, särskilt riskanalysen och utförda granskningsmoment har inte gett RN anledning att ifrågasätta de bedömningar i planeringen som teamledningen gjort och som legat till grund för granskningens inriktning och omfattning. Inte heller har RN:s genomgång av teamets utförda granskning av värderingarna gett skäl att ifrågasätta teamets granskningsresultat och valda revisorers slutliga ställningstagande att acceptera värderingarna i årsbokslutet.

4.6 Redovisningsfrågor

Iakttagelser

Klientföretaget tillämpade IFRS för första gången räkenskapsåret 2007. Teamet har löpande haft genomgångar med klientföretaget om tillämpningen av redovisningsrekommendationerna. Revisionsteamet har biträttats av interna redovisningsspecialister.

Bedömning

Vid RN:s översiktliga genomgång av teamets granskning av klientföretagets årsredovisning och övrig granskning av redovisningen har inga iakttagelser gjorts som visat att det har funnits betydelsefulla redovisningsfrågor som inte har uppmärksamats i revisionen eller lösts på annat sätt.

4.7 Samverkan med klientföretagets internrevision

Iakttagelser

Revisionsteamet har i sin redogörelse för RN av revisionsarbetet för räkenskapsåret 2007 uppgett att visst informationsutbyte förekommer mellan revisionsteamet och internrevisionen men att teamet utför externrevisionen på egen hand utan att stödja sig på internrevisionen. Något formellt avtal har inte upprättats.

Bedömning

Revisionsteamet utför externrevisionen i stort sett på egen hand. Utbyte av information förekommer och teamet har insyn i det arbete som internrevisionen utför. Detta arbetssätt är förenligt med RS 610.

4.8 Revisionen 2008

RN har genom intervjuer och översiktliga genomgångar av revisionsdokumentationen informerat sig om de frågor som vid genomgången hade uppkommit under revisionen av år 2008 och om de väsentligaste dragen i planeringen. Några betydande skillnader mot inriktningen för år 2007 har RN inte identifierat. Värdering av placeringstillgångar har angetts som ett fokusområde vid granskningen av årsbokslutet för år 2008.

5 RN:s genomgång av uppdrag 2 med särskild betoning på granskningen av finansiella instrument

5.1 Förutsättningar för revisionsuppdraget

Iakttagelser

X AB har innehaft uppdraget under flera år och omvaldes nyligen. Överenskommelsen med klientföretaget innebär att X AB till stor del ska utnyttja det arbete som utförs av internrevisionen.

Bedömning

Överenskommelsen med klientföretaget är förenlig med RS 210.

5.2 Riskanalys

Iakttagelser

Den allmänt utgivna informationen från X AB i Sverige och från det internationella nätverket om utvecklingen på den internationella finansmarknaden har diskuterats vid möten inom teamet. Klientföretaget har inte haft investeringar i värdepapper som innehållit finansiella instrument som har påverkats av händelserna på den amerikanska bolånemarknaden. Däremot har värdenedgångar uppstått till följd av den allmänna lågkonjunkturen och oron på finansmarknaderna. RN noterar att ledningen för teamet inte bedömt att revisionsrisken för räkenskapsåret 2007 har förändras väsentligt med anledning av turbulensen på de finansiella marknaderna, men viss anpassning har ändå gjorts. Bedömningen är tydligt motiverad och dokumenterad.

Bedömning

Det har inte framkommit något som ger anledning att ifrågasätta revisionsteamets övergripande riskanalys.

5.3 Kvalitetskontroll inom uppdraget

Iakttagelser

RN:s genomgång av kvalitetskontrollen inom uppdraget har utgått från den tidigare beskrivna kvalitetskontrollen på företagsnivå enligt ISQC 1. För att ge stöd och vägledning i planeringen och granskningen finns inom X AB väl uppbyggda kanaler för information och för spridning av riktlinjer. I organisationen bevakas att uppdrag inom den finansiella sektorn är bemannade med team som korresponderar med de krav som ställs på revisionsuppdraget.

Huvudansvarig revisor och ledande teammedlemmar ingår FS. Granskningsledaren på uppdraget finns utanför. Till uppdraget har specialistresurser kopplats, exempelvis för IFRS-frågor, uppdragsspecifika tekniska frågor och IT. Kvalitetskontrollerande oberoende revisor fanns inte i uppdraget för räkenskapsåret 2007 vilket inte heller krävdes enligt X AB:s interna regler eller enligt RS 220 respektive ISQC 1. För räkenskapsåret 2008 har en oberoende revisor knutits till uppdraget.

Bedömning

Revisionsteamet innehåller enligt RN:s bedömning medarbetare som uppfyller kraven på erfarenhet och för uppdraget nödvändig kompetens i enlighet med RS 220. Uppdraget har för räkenskapsåret 2007 vidare uppfyllt interna krav på kvalitetskontroll. Komplicerade frågor synes ha fångats upp i uppdraget och, där behov framkommit, genomgående ha stämts av med specialister. Genom att en oberoende revisor har knutits till uppdraget för år 2008 har kvalitetskontrollen förstärkts.

5.4 Koppling mellan riskbedömning, planering, granskning och rapportering

5.4.1 Planering, allmänt

Iakttagelser

Planeringen bygger på en utvecklad samverkan mellan revisionsteamet och internrevisionen. Teamet har full insyn i internrevisionens planering och tillgång till dess dokumentation. Den del av planeringen som avser det egna arbetet kan sammanfogas med internrevisionens plan.

Bedömning

Koordineringen av teamets planering med internrevisionens planer uppfyller kraven enligt RS 610.

5.4.2 Granskning utförd av internrevisionen

Iakttagelser

Teamet utnyttjar till stor del den granskning som utförs av klientföretagets internrevision. Internrevisionen utför större delen av den löpande granskningen och en del av bokslutsgranskningen. I revisionsdokumentationen finns en promemoria som beskriver hur RS 610 har följts. Teamet har i en kompletterande muntlig presentation beskrivit hur samverkan fungerar i praktiken. Genomgångar hålls fortlöpande mellan teamets manager och internrevisionen för att teamet ska informera sig om utfört arbete och även bedöma detta.

I X AB:s datorbaserade revisionsverktyg finns funktioner för att koppla samman riskbedömningar med planerade revisionsåtgärder. I de delar av revisionen där teamet har utfört granskningen på egen hand framgår kopplingen av dokumentationen i revisionsverktyget. De delar av revisionen som internrevisionen har granskat innehåller inte samma tydliga koppling. Internrevisionens riskanalys och plan återfinns på annat ställe i dokumentationen. RN har noterat att det moment som avser att utveckla preliminär revisionsstrategi i många fall saknar noteringar om vilka tester som genomförts. RN har informerats om att i de fall dokumenten inte är ifyllda så har tester och kontroller utförts av internrevisionen.

Av dokumentationen framgår att internrevisionen har anlitat en extern IT-specialist för viss granskning. Teamets kvalitetssäkring av det arbete som utfördes under räkenskapsåret 2007 har gjorts utan medverkan av en IT-specialist inom X AB. Under år 2008 har teamets IT-specialist engagerats i IT-revisionen.

Teamets revisionsdokumentation för räkenskapsåret 2007 består till den del granskningen har utförts av internrevisionen i huvudsak av rapporter. Det framgår även att teamet har gått igenom internrevisionens planering och arbetsdokument. Dokumentationen av teamets genomgång har upprättats och signerats av granskningsledaren men inte av vald revisor eller annan delägare i teamledningen.

Bedömning

Det har inte framkommit annat än att samverkan med internrevisionen har skett på det sätt som är förenligt med RS 610. I uppdrag där internrevisionen utför en så stor del av revisionsarbetet som i detta fall får dokumentationen av samverkan och teamets kontroll av internrevisionens arbete särskild betydelse. RN anser att dokumentationen bör utvecklas för att på ett tydligare sätt visa vilka åtgärder teamet har gjort i fråga om riskbedömning, planering och genomgång av utfört arbete. För att riskanalyser och planeringsdokument ska bli överskådligare bör det av dokumentationen enkelt gå att utläsa vilka moment som utförs av internrevisionen respektive av teamet. För att säkerställa kvaliteten i genomgången av internrevisionens arbete anser RN att den valde revisorn eller annan delägare i teamledningen ska signera granskningsledarens sammanfattande bedömning av det arbete som har utförts av internrevisionen och som utnyttjas av teamet.

RN bedömer att dokumentationskravet enligt RS 610 är uppfyllt vad avser teamets uppföljning av internrevisionens bokslutsgranskning. När det gäller teamets samlade revisionsdokumentation finns enligt RN:s bedömning anledning att komplettera denna med en skriftlig utvärdering av internrevisionens löpande granskning.

Klientföretaget har en verksamhet som innehåller många IT-baserade system och kontroller. RN anser att teamet för räkenskapsåret 2007 borde ha utnyttjat sin egen IT-specialist vid

kvalitetssäkringen av de IT-granskningar som utfördes genom internrevisionen. RN noterar att en sådan kvalitetssäkring har gjorts avseende räkenskapsåret 2008.

5.4.3 Datering

Iakttagelser

Aktiviteten Slutbedömning av kundansvarig är signerad av granskningsledaren den 10 mars 2008 och av uppdragsansvarig den 19 mars 2008. Revisionsberättelsen är daterad den 27 februari 2008.

Bedömning

Vad gäller datering kan viss dokumentation färdigställas kort tid efter dateringen av revisionsberättelsen. Den uppdragsansvariges slutbedömning bör dock ha skett innan revisionsberättelsen dateras.

5.4.4 Genomförande och rapportering

Iakttagelser

Vid RN:s genomgång av revisionsdokumentationen har särskild vikt lagts vid revisionsteamets övergripande riskanalys och hur den har fångats upp i detaljplaneringen och genomförandet av uppdraget. Av dokumentationen har det gått att tydligt utläsa kopplingen mellan riskbedömning, planering, utförd granskning och rapportering. Avsnittet förståelse för klientföretagets verksamhet är väl utvecklat. Klientföretagets beroende av IT har lyfts fram i revisionen och kopplas tydligt till posterna i balans- och resultaträkningarna. RN har som tidigare framgått noterat att huvuddelen av IT-granskningen har utförts genom internrevisionen.

Det framgår av revisionsdokumentationen att de ledande revisorerna har fångat upp gjorda iakttagelser inför rapporteringen till ledning och styrelse. Rapporteringen innehåller väsentliga frågor och är tydlig.

Bedömning

Med undantag för det som i avsnitt 5.4.2 sagts om dokumentationen av internrevisionens arbete går det att från revisionsdokumentationen följa en genomgående "röd tråd" från riskanalys till planering, granskning och rapportering. Rapporteringen följer RevU 1 D.

5.5 Granskning av värdering av finansiella instrument

Iakttagelser

Teamledningen bedömer att klientföretagets innehav av finansiella instrument inte innehåller några tydliga värderingsproblem. Klientföretaget har inte haft komplicerade finansiella upplägg och inte investerat i komplexa finansiella instrument utan uteslutande i enkla finansiella instrument. RN har vid sin genomgång inte noterat innehav som avviker från teamets bedömning. I fråga om värdering och redovisning av säkringsinstrument fann RN dokumentationen något ofullständig och den kompletterades därför med en muntlig redogörelse från teamet.

Bedömning

RN:s genomgång av revisionsdokumentationen har tillsammans med kompletterande information, särskilt beträffande riskanalysen och utförda granskningsmoment, inte gett RN anledning att ifrågasätta de bedömningar i planeringen som teamledningen gjort och som legat

till grund för granskningens inriktning och omfattning. RN har uppmärksammat teamet på att dokumentation av granskningen av säkringsredovisningen bör utvecklas. RN:s genomgång av teamets utförda granskning av värderingarna har inte gett skäl att ifrågasätta granskningsresultatet och huvudansvarig revisors slutliga ställningstagande att acceptera värderingarna i årsbokslutet.

5.6 Redovisningsfrågor

Iakttagelser

Klientföretaget tillämpade IFRS för första gången räkenskapsåret 2007. X AB har medverkat under klientföretagets utvecklingsarbete med rådgivning genom specialister. Till teamet har interna IFRS-specialister varit knutna och lämnat bedömningar på årsredovisningen.

Bedömning

Vid RN:s översiktliga genomgång av teamets granskning av klientföretagets årsredovisning och övrig granskning av redovisningen har inga iakttagelser gjorts som visat att det har funnits betydelsefulla redovisningsfrågor relaterade till införandet av IFRS som inte har uppmärksamrats i revisionen eller inte lösts på annat sätt.

5.7 Revisionen avseende räkenskapsåret 2008

RN har genom intervjuer och översiktliga genomgångar av revisionsdokumentationen informerat sig om de frågor som vid genomgången hade uppkommit under revisionen av räkenskapsåret 2008 och om de väsentligaste dragen i planeringen. Det har framgått att ledningen för teamet inte har bedömt riskerna öka i väsentlig grad som en följd av den starkt ökade oron på de globala finansiella marknaderna men att händelserna under hösten år 2008 har beaktats i den löpande omvärderingen av riskbilden. Några särskilda fördjupade insatser i värderingsfrågor hade teamet inte funnit nödvändiga vid tidpunkten för RN:s genomgång.

6 Beslut

Ärendet avskrivs.

Detta beslut har fattats av Revisorsnämndens chef, direktören Peter Strömberg i närvaro av avdelningsdirektören Fredrik Bengtsson samt revisionsdirektören Anders Holm som föredragit ärendet.